

Sprawozdanie za rok 2012
z realizacji
Gminnego Programu
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz
Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
Miasta Piły do roku 2015

Piła, lipiec 2013

Spis treści

Strona

Wstęp	3
I. Dane dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Piły	4
II. Informacja o Programie	6
1. Adresaci Programu	6
2. Cel główny i cele operacyjne Programu	6
III. Realizacja celów i działań programowych w roku 2012	6
1. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Wsparcie rodzin, w których stosowana jest przemoc	6
2. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Podnoszenie świadomości mieszkańców gminy w zakresie przemocy w rodzinie	11
3. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Współpraca pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	17
IV. Wnioski końcowe	22

WSTĘP

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego. Ustawa zobowiązuje gminy do tworzenia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym poprzez:

- 1) opracowanie i realizację gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

W roku ubiegłym, w drodze Uchwały Nr XX/263/12 z dnia 24 kwietnia 2012 roku, Rada Miasta Piły przyjęła do realizacji *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Piły do roku 2015*. W opracowaniu programu udział wzięli członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Pile, który został powołany Zarządzeniem Prezydenta Miasta Piły Nr 149(124)11 z 16 maja 2011r. a jego utworzenie poprzedziło zawarcie stosownych porozumień pomiędzy Prezydentem Miasta Piły a kierownictwem instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. W roku ubiegłym Zespół Interdyscyplinarny inicjował i koordynował działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Gminy Piła.

I. Dane dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Piły

Zjawisko przemocy w rodzinie to ciągle problem nie do końca zdiagnozowany, na co wpływa zarówno miejsce działania sprawców przemocy, jak też zachowania jej ofiar, które często latami ukrywają rozmiary doznanej krzywdy, wstydząc się lub obwiniając siebie za to, że przemoc w jej rodzinie ma miejsce. Skalę zjawiska na danym obszarze można zatem konstatować na podstawie niektórych danych zgromadzonych przez lokalne instytucje.

Wymiernym wskaźnikiem w tej kwestii może być liczba interwencji domowych przeprowadzonych przez funkcjonariuszy policji. Jak wynika z danych statystycznych Komendy Powiatowej Policji w Pile w roku ubiegłym na terenie Piły przeprowadzono **657 interwencji** domowych. Policjanci wypełnili **118** „Niebieskich Kart, z czego **107** przekazali do MOPS w 2012 r. Strukturę rodzin objętych interwencją przedstawia poniższa tabela.

wyszczególnienie	mężczyźni	kobiety	dzieci	ogółem
ofiary przemocy w rodzinie	16	117	82	215
sprawcy przemocy w rodzinie	104	13	1	118

Analizując dane zawarte w tabeli zauważa się, że zdecydowaną większość wśród sprawców przemocy w rodzinie stanowią mężczyźni (88%). Ofiarami przemocy natomiast są najczęściej kobiety (54%) oraz dzieci (38%). Zatem przede wszystkim do kobiet i dzieci należy kierować ofertę przeznaczoną dla ofiar przemocy (pomoc psychologiczną i prawną, grupy wsparcia, schronienie itp.), natomiast dla mężczyzn organizować działania w postaci programów korekcyjno-edukacyjnych i innych, mających na celu pozytywną zmianę dotychczasowych zachowań.

Istotnym problemem występującym w rodzinach dotkniętych przemocą jest nadużywanie alkoholu, głównie przez sprawców przemocy. Potwierdzają to policyjne statystyki: aż **81 sprawców** przemocy domowej w trakcie interwencji policji znajdowało się pod wpływem alkoholu.

W roku ubiegłym do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile wpłynęły 164 wnioski o leczenie odwykowe, w tym w **147** przypadkach dotyczyły one problemu przemocy w rodzinie. W przypadku 105 wniosków Komisja podjęła decyzję o skierowaniu na dobrowolne leczenie w systemie ambulatoryjnym na terenie Piły. Natomiast 59 spraw skierowano do Sądu Rejonowego w Pile.

Do biegłych sądowych Komisja skierowała 60 wniosków w celu przeprowadzenia

badan w zakresie ustalenia uzaleznienia od alkoholu oraz wskazan do leczenia. Biegli wydali ogolem 60 opinii, w tym w 46 przypadkach o leczenie w systemie lecznictwa otwartego, 10 o leczenie w zakladzie stacjonarnym, a w 4 przypadkach biegli nie stwierdzili uzaleznienia od alkoholu. Wnioski o leczenie odwykowe wymagaly rozpoznania na posiedzeniach Komisji, ktorych w 2012 r. odbylo sie 76.

Przemoc w rodzinie to zjawisko, ktore moze miec charakter jednorazowego albo powtarzajacego sie dzialania naruszajacego prawa lub dobra osobiste czlonka rodziny. Z uwagi na czestotliwosc zachowan sprawcow przemocy, czyny te sa w rozny sposob kwalifikowane pod wzgledem prawnym. Jezeli przemoc w rodzinie ma charakter umyslonych, dlugotrwalych i powtarzajacych sie zachowan sprawcy, polegajacych na zadawaniu zaleznej od niego ofierze cierpien psychicznych i fizycznych, mamy do czynienia z przestepstwem znecania sie, za ktore grozi kara pozbawienia wolnosci. W roku ubieglym Komenda Powiatowa Policji w Pile prowadziła **50 spraw o znecanie sie**, z tego 15 postepowan przekazano aktem oskarzenia do Sadu Rejonowego w Pile. Z danych Prokuratury Rejonowej w Pile natomiast wynika, ze w roku 2012 w Prokuraturze prowadzono **129 postepowan przygotowawczych** w sprawach o przestepstwo znecania sie psychicznego lub fizycznego nad osoba najblizsza lub osoba pozostajaca w stosunku zaleznosci (na podstawie art. 207 §1 kk), z czego 50 spraw zakonczonych zostalo skierowaniem aktow oskarzenia do sadu - oskarzonych zostalo 50 osob.

Ponadto Prokuratura prowadziła 83 postepowania przygotowawcze w sprawach o przestepstwo spowodowania naruszenia czynnosci narzadow ciata (art. 157 §1 i 2 kk), z czego 38 spraw zakonczonych zostalo skierowaniem aktow oskarzenia do sadu - oskarzonych zostalo 38 osob. Dodatkowo Prokuratura Rejonowa w Pile prowadziła w roku ubieglym 101 postepowan przygotowawczych w sprawach o przestepstwo kierowania grozb karalnych (art. 190 §1 kk), z czego 31 spraw zakonczonych zostalo skierowaniem aktow oskarzenia do sadu - oskarzonych zostalo 31 osob.

Dodac nalezy, ze powyzsze dane obejmuja postepowania dotyczace czynow popelnionych na terenie Pily oraz gminy Szydlowo, bowiem ten obszar obejmuje swoimi dzialaniami pilska Prokuratura.

Wedlug danych uzyskanych od kuratorow sadowych, dzialajacych przy Sadzie Rejonowym w Pile, do konca 2012 roku prowadzone byly **42 postepowania** wykonawcze za czyny z art. 207 §1 kk. Ponadto kuratorzy do spraw rodzinnych prowadzili 111 spraw o leczenie przeciwalkoholowe. Czesc tych spraw prowadzona byla w stosunku do osob stosujacych przemoc w rodzinie.

II. Informacja o Programie

1. Adresaci Programu

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Piły do roku 2015 zakłada realizację celów i działań skierowanych do :

- ▶ osób dotkniętych przemocą domową
- ▶ specjalistów działających w obszarze wspierania rodzin z problemem przemocy
- ▶ lokalnej społeczności

2. Cel główny i cele operacyjne Programu

Celem głównym *Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Piły do roku 2015* jest przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie, zapewnienie ochrony jej ofiarom oraz skuteczne oddziaływanie na jej sprawców.

Wyznaczono następujące cele operacyjne :

- 1) Wsparcie rodzin, w których stosowana jest przemoc.
- 2) Podniesienie świadomości mieszkańców gminy w zakresie przemocy w rodzinie.
- 3) Zacieśnienie współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

III. Realizacja celów i działań programowych w roku 2012

Dla osiągnięcia celów programowych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Pile w roku 2012 zrealizowano szereg niżej wymienionych działań.

1. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Wsparcie rodzin, w których stosowana jest przemoc

Zgodnie z art. 7 pkt 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej przemoc w rodzinie jest jedną z przyczyn stanowiących podstawę objęcia rodziny pomocą społeczną. W ramach społecznego wsparcia **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile** objął pomocą **59 rodzin** z problemem przemocy domowej, liczących ogółem **180 osób**. W roku 2012 procedura "Niebieskie Karty" objęła 135 pilskich rodzin, a świadczeniami z pomocy

społecznej objęto niespełna 60 rodzin, co pozwala stwierdzić, że postrzeganie zjawiska przemocy jako problemu dotyczącego głównie rodzin ubogich czy niezaradnych życiowo jest błędne, ponieważ aż 60 % rejestrowanych spraw o przemoc nie dotyczy osób wspieranych finansowo i rzeczowo przez MOPS.

Rodzynom dotkniętym problemem przemocy domowej MOPS udzielał pomocy dostosowanej do ich potrzeb, w tym w formie:

- zasiłków pieniężnych w ramach ustawy o pomocy społecznej
- zasiłków na zakup żywności realizowanych w ramach rządowego programu "Pomoc państwa w zakresie dożywiania"
- posiłków (w tym w placówkach oświatowych dla dzieci i młodzieży)
- skierowania dzieci i młodzieży do udziału w różnych formach wypoczynku.

Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, spełniające ustawowe kryteria dochodowe, otrzymywały wsparcie w postaci zasiłków celowych i okresowych, których wartość w 2012 r. wyniosła **90.059 zł**. Rodziny obejmowano także pomocą w zakresie dożywiania. Wartość świadczeń, w tym zasiłków na zakup żywności oraz posiłków, zamknęła się w kwocie **61.478 zł**. Łącznie na ww. formy wsparcia ośrodek wydał kwotę **151.537 zł**.

Ponadto ośrodek udzielał specjalistycznych **porad psychologicznych i prawnych**, a także poradnictwa socjalnego, świadczonego przez pracowników socjalnych. Pracownicy socjalni obejmowali rodziny dotknięte przemocą kompleksową pracą socjalną, współdziałając także z innymi specjalistami, w tym z policją, pedagogami szkolnymi, asystentami rodziny, kuratorami sądowymi i przedstawicielami ochrony zdrowia, głównie w ramach realizacji procedury "Niebieskie Karty".

Problemem, który współistnieje ze zjawiskiem przemocy domowej, jest nadużywanie alkoholu (głównie przez sprawcę przemocy). Spośród 59 rodzin objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w rodzinie **12 rodzin** dotkniętych jest jednocześnie problemem alkoholizmu (podczas gdy ogółem z powodu alkoholizmu pomoc społeczną uzyskało w roku ubiegłym **378** rodzin).

Pracownicy socjalni motywowali do podjęcia lub kontynuowania leczenia odwykowego osoby z problemem alkoholowym, zwłaszcza, że wystąpienie problemu uzależnienia stanowi ryzyko pojawienia się w rodzinie problemu przemocy domowej. W roku 2012 leczenie podjęło **76** osób, w tym **39** osób w formie terapii stacjonarnej. Terapię podjętą w poprzednim roku kontynuowało **59** osób. W przypadku **15** osób MOPS wystąpił z wnioskiem do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o skierowanie na leczenie.

W roku 2012 MOPS realizował działania skierowane do osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie także w ramach projektu systemowego MOPS pt. *Twoja szansa. Aktywizacja zawodowa klientów MOPS w Pile*. Wśród tych działań znalazły się:

- **Warsztaty radzenia sobie z problemami przemocy w rodzinie** – objęły 60 osób, ich celem było rozwinięcie sposobów myślenia i zachowania zapewniających osobom poszkodowanym ochronę przed krzywdzeniem, zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy domowej, zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy, zmniejszenie negatywnych następstw dla ofiar i świadków przemocy w rodzinie.
- **Wykłady pt. Wykorzystanie seksualne dzieci i młodzieży. Przemoc seksualna wobec dorosłych. Przyczyny, rozpoznanie, formy przemocy** – wykłady, w których uczestniczyły 42 osoby podejmowały kwestię definicji przemocy, rodzajów przemocy wobec dziecka, typów przemocy seksualnej wobec dziecka, czynników ryzyka, zachowań pedofilnych, form wykorzystania seksualnego, oznak i symptomów wykorzystania seksualnego, patomechanizmów zachowań przemocowych, pomocy osobom krzywdzonym w oparciu o lokalne zasoby osobowe i instytucjonalne.
- **Grupa samopomocowa** – przeznaczona dla ofiar przemocy w rodzinie, w spotkaniach której uczestniczyło 12 osób.
- **Wsparcie asystenta rodziny** – realizowane było przez 2 asystentów rodziny w 12 rodzinach dotkniętych lub zagrożonych przemocą domową.

Osoby dotknięte przemocą w rodzinie były kierowane przez pracowników socjalnych MOPS do uczestnictwa w projekcie pt. *Kochaj, szanuj, nie krzywdź*. Projekt na zlecenie gminy Piła realizowało **Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu Monar - Markot**. Projekt obejmował udzielanie wsparcia i pomocy psychologiczno-terapeutycznej rodzicom oraz dzieciom, będącym ofiarami przemocy w rodzinie. Oferta skierowana była do rodzin dotkniętych przemocą, nie radzących sobie z problemami, rodziców samotnie wychowujących dzieci. W projekcie zrealizowano następujące działania:

- **grupa wsparcia dla ofiar przemocy** – grupa prowadzona przez terapeutę systemowego, równoległe z zajęciami terapeutycznymi dla dzieci
- **warsztat odpowiedzialnego rodzicielstwa** – zajęcia prowadzone przez psychologa metodą warsztatową, praca samodzielna i w zespole oraz mini wykłady
- **warsztat umiejętności wychowawczych** – zajęcia prowadzone przez terapeutę
- **zajęcia dla dzieci** – skierowane do dzieci w wieku przedszkolnym (zajęcia miały wymiar edukacyjny i socjoterapeutyczny)

- **trening wzmacniający poczucie własnej wartości** – zajęcia prowadzone przez terapeutę
- **trening asertywności** – zajęcia prowadzone przez psychologa
- **warsztat umiejętności radzenia sobie ze stresem** – zajęcia prowadzone przez terapeutę
- **konsultacje indywidualne z psychologiem**
- **spotkania informacyjno-edukacyjne** – prowadzone przez policjanta i prawnika.

W projekcie uczestniczyło **15 rodzin** z problemem przemocy domowej.

MOPS udzielał także schronienia ofiarom przemocy domowej, poprzez zapewnienie miejsc i kierowanie do całodobowego **Ośrodka Wsparcia** przy ul. Boh. Stalingradu 23, gdzie ofiary przemocy korzystały z pomocy pracownika socjalnego oraz psychologa. Ośrodek dysponuje 36 miejscami noclegowymi w 27 pokojach. Z oferty Ośrodka Wsparcia skorzystało **8** ofiar przemocy domowej.

Ponadto osoby dotknięte przemocą korzystały także z pomocy świadczonej przez działający całodobowo **Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie** w Pile przy ul. Rydygiera 23. Z oferty tego ośrodka, liczącego 25 miejsc, skorzystało ogółem **91 osób**, w tym 41 kobiet, 47 dzieci oraz 3 mężczyzn, w tym z terenu Piły w ośrodku przebywało **20 osób**. Ośrodek zapewniał bezpłatny pobyt i produkty żywnościowe. Prowadził także indywidualną terapię psychologiczną, organizował (w razie potrzeby) konsultacje psychiatryczne, mediacje między małżonkami, zajęcia edukacyjne dla dzieci, porady i konsultacje wychowawcze, zapewniał poradnictwo prawne i socjalne. Ponadto, w okresie od 1 lipca 2012 roku do 21 grudnia 2012 roku, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie objął działaniami korekcyjnymi w ramach programu **15 sprawców** przemocy domowej.

W roku 2012 działania na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą domową realizował **Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile**. Ich zestawienie przedstawia poniższa tabela.

lp	Rodzaj działania	Liczba korzystających
1.	Poradnictwo prawne dla osób dotkniętych przemocą	86
2.	Konsultacje psychologiczne	72
3.	Terapia indywidualna dla ofiar przemocy	43 (261 sesji)
4.	Terapia indywidualna dla osób współuzależnionych	39 osób (161 sesji)
5.	Psychoterapia dla sprawców przemocy	9 (12 miesięcy)
6.	Prowadzenie programów psychoedukacyjnych	59

W ramach bieżącej działalności prokuratorzy **Prokuratury Rejonowej w Pile** w roku ubiegłym udzielali porad prawnych osobom zgłaszającym się do tej instytucji. W 2012 r. przyjęli łącznie 930 interesantów, w tym Prokurator Rejonowy i jego zastępca – 764. Poszczególni prokuratorzy na bieżąco przyjmowali zawiadomienia o przestępstwach oraz nadzorowali prowadzone postępowania przygotowawcze.

W sytuacjach, gdy istniały ku temu podstawy prawne, w toku postępowań przygotowawczych stosowano wobec podejrzanych o popełnienie przestępstwa, związanego ze stosowaniem przemocy wobec członka rodziny, środki zapobiegawcze w postaci dozoru policji, połączonego z zakazem kontaktowania się oraz zbliżania do pokrzywdzonego oraz nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Również w uzasadnionych przypadkach prokuratorzy kierowali do sądu wnioski o zastosowanie wobec podejrzanego środka zapobiegawczego o charakterze izolacyjnym w postaci tymczasowego aresztowania. W roku 2012 pilska Prokuratura w sprawach o przestępstwo znęcania się psychicznego i fizycznego skierowała łącznie 11 wniosków o zastosowanie wobec podejrzanego tymczasowego aresztowania – wnioski te zostały uwzględnione.

Na bazie ustaleń dokonanych w toku postępowań przygotowawczych, prowadzonych w sprawach karnych związanych ze stosowaniem przemocy w rodzinie, pilska Prokuratura wszczęła bądź zainicjowała wszczęcie postępowań cywilnych lub administracyjnych, w tym kierowała wnioski o wymeldowanie z urzędu oraz wnioski o skierowanie na leczenie odwykowe. Do sądu rodzinnego kierowane były również zawiadomienia w trybie art. 572 kpc w sytuacji stwierdzenia zaistnienia zdarzenia uzasadniającego wszczęcie przez sąd opiekuńczy postępowania z urzędu.

W ramach corocznej akcji "Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem", która w roku ubiegłym odbyła się w dniach 20-25 lutego 2012 r., prokuratorzy Prokuratury Rejonowej w Pile udzielali porad prawnych, z których skorzystało 17 osób. Podczas trwania akcji również policjanci z Wydziału Prewencji Komendy Powiatowej Policji w Pile przyjmowali osoby pokrzywdzone w ramach wyznaczonych dyżurów. Porad prawnych, psychologicznych, pedagogicznych i socjalnych udzielali natomiast nieodpłatnie pracownicy Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Pile.

2. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Podnoszenie świadomości mieszkańców gminy w zakresie przemocy w rodzinie

W celu zwiększenia wiedzy mieszkańców Piły na temat przemocy w rodzinie realizowano następujące działania:

1) Zespół Interdyscyplinarny przygotował lokalną kampanię informacyjną, obejmującą opracowanie materiału o charakterze edukacyjnym na temat instytucji działających w mieście w obszarze wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie (zlecono opracowanie graficzne oraz wydrukowano ulotki). Dystrybucja ulotek informacyjnych rozpoczęła się w roku 2013 r.

2) Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zakupił pakiet gotowych materiałów edukacyjno-informacyjnych pt. *Reaguj na przemoc!*, w tym ulotek i plakatów dedykowanych ofiarom, sprawcom oraz świadkom przemocy domowej. Materiały przekazano m.in. do następujących instytucji, celem dystrybucji wśród mieszkańców miasta:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Zespół Interdyscyplinarny
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Komenda Powiatowa Policji
- Sąd Rejonowy
- Poradnia Profilaktyki, Terapii i Leczenia Uzależnień i Współuzależnień „MONAR-MARKOT”
- Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu „MONAR- MARKOT.

3) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile na swojej stronie internetowej na bieżąco publikował informacje z zakresu tematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym dotyczące działalności Zespołu Interdyscyplinarnego, instytucji niosących pomoc ofiarom przemocy domowej, przepisów i procedur stosowanych wobec rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie (więcej informacji na stronie www.mops.pila.pl w zakładce "Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie").

4) Na terenie pilskich placówek oświatowych, zarówno szczebla gminnego jak i powiatowego, przekazywano informacje związane z tematyką przemocy, które skierowane były do uczniów i rodziców, w tym: za pośrednictwem stron internetowych, w formie gazetek szkolnych, pogadanek i prelekcji dla uczniów, realizowanych przez nauczycieli oraz policjantów z Komendy Powiatowej Policji w Pile, pokazu multimedialnego dla uczniów

dotyczącego form udzielania pomocy osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie, referatów wygłoszonych na spotkaniach z rodzicami, prelekcji dla rodziców przeprowadzonych przez psychologa Zespołu Poradni Psychologiczno–Pedagogicznych w Pile na temat budowania prawidłowych relacji w rodzinie, zasad zapewnienia dziecku poczucia bezpieczeństwa w rodzinie, ustalania granic wychowawczych, informatorów dla rodziców na temat procedury „Niebieskie Karty”.

5) W wielu pilskich instytucjach informacje na temat przemocy w rodzinie zostały wyeksponowane w gablotach i na specjalnie do tego celu przygotowanych tablicach informacyjno-edukacyjnych (m.in. w siedzibie MOPS, PCPR, KPP, w Prokuraturze oraz w placówkach oświatowych, w tym w 16 przedszkolach publicznych, 5 szkołach podstawowych, 2 gimnazjach oraz 3 zespołach szkół).

6) Informacje na temat przemocy w rodzinie na bieżąco przekazywane były także przez specjalistów stykających się lub pracujących z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie. Działalność tę realizowali m.in.:

- pracownicy socjalni (w ramach poradnictwa socjalnego)
- pedagodzy szkolni (w ramach pracy z dzieckiem i rodziną)
- policjanci (w ramach interwencji oraz działań dzielnicowych)
- kuratorzy sądowi (w ramach prowadzonych nadzorów)
- prokuratorzy (w ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych)
- specjaliści z Ośrodka Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (w ramach pracy z ofiarą i sprawcą przemocy).

W ramach prowadzenia wśród dzieci i młodzieży profilaktyki agresji i przemocy zrealizowano następujące działania:

1) We wszystkich przedszkolach publicznych w ramach zajęć dydaktyczno–wychowawczych realizowano działania profilaktyczne dostosowane do możliwości psychofizycznych dzieci, w tym m.in.: *Prawa i obowiązki dziecka, Kodeks postępowania przedszkolaka*. Podstawową formą profilaktyki była zabawa integracyjna, opowiadania, bajki, historyjki obrazkowe itp.

2) We wszystkich szkołach podstawowych, zespołach szkół i gimnazjach, w ramach realizacji

szkolnych programów (wychowawczego i profilaktyki), działaniami objęto wszystkich uczniów.

Odbyły się m.in.:

- zajęcia profilaktyczno–wychowawcze z zakresu przemocy i agresji, prowadzone przez pracowników szkoły (wychowawców, pedagogów, dyrektorów placówek) w poszczególnych klasach, zgodnie z potrzebami środowiska i stosownie do etapu rozwojowego uczniów
- warsztaty przeprowadzone przez przedstawicieli Ośrodka Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile dla wszystkich poziomów klas (zajęcia odbyły się w Szkole Podstawowej Nr 12, Szkole Podstawowej Nr 2, Szkole Podstawowej Nr 5, Szkole Podstawowej Nr 7, Zespole Szkół Nr 1, Zespole Szkół Nr 2, Zespole Szkół Nr 3) w tym:
  - *Przemoc i agresja* - przeciwdziałanie przemocy
  - *Po dwóch stronach lustra* - budowanie relacji i przeciwdziałanie agresji i przemocy.
  - *Dobre i złe emocje* - warsztaty dla uczniów kl. I – III.
- warsztaty przeprowadzone przez przedstawicieli Zespołu Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Pile, które odbyły się w Szkole Podstawowej Nr 2, Szkole Podstawowej Nr 5, Szkole Podstawowej Nr 7, Szkole Podstawowej Nr 1), w tym:
  - *Poznajemy uczucia swoje i innych ludzi*
  - *Pomagam, bo to ważne*
  - *Zachowania ryzykowne – czy nas to też dotyczy?*
  - *Uczymy się rozmawiać i pomagać sobie*
  - *Mediacja jako sposób rozwiązywania konfliktów.*

3) W szkołach, dla których organem prowadzącym jest gmina, realizowano ponadto następujące działania:

- program profilaktyczny *Spójrz inaczej* realizowany w Szkole Podstawowej Nr 1
- przedstawienia teatralne w wykonaniu Teatru Maska z Krakowa, w tym: *Zaciśnięte pięści* i *Autostradą do piekła* dla uczniów Szkoły Podstawowej Nr 2
- program autorski *Nikt nie może mnie krzywdzić, ja nie mogę krzywdzić nikogo* realizowany w Zespole Szkół Nr 2
- przygotowanie i dystrybucja ulotek edukacyjnych dla uczniów *Przemoc i Agresja - jak sobie radzić* - działanie realizowane w Zespole Szkół Nr 3

4) W szkołach na terenie Piły, dla których organem prowadzącym jest powiat, realizowano następujące działania:

- udział uczniów w programie społecznym *Szkoła bez Przemocy*
- zorganizowano *Dzień Szkoły bez Przemocy*
- zorganizowano zajęcia warsztatowe dla młodzieży pt. *Zachowania młodzieży w świetle obowiązującego prawa, odpowiedzialność karna nieletnich*
- przeprowadzono podczas godzin wychowawczych zajęcia *Agresja jako autorytet*
- zorganizowano i przeprowadzono konkurs szkolny *Co powinno się zmienić w Twojej szkole, rodzinie, otoczeniu, by poprawić relacje między ludźmi*
- przeprowadzono lekcje wychowawcze *Problem przemocy w rodzinie*
- ujmowano w programach (wychowawczym i profilaktycznym) godziny poświęcone następującej tematyce: *Sposoby radzenia sobie ze stresem, Jak radzić sobie z konfliktami, Burzliwy świat naszych emocji.*

5) Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Pile zrealizował program z zakresu profilaktyki uniwersalnej, skierowany do uczniów klas III i IV szkół ponadgimnazjalnych (realizowano go na wniosek zainteresowanych wychowawców na terenie szkoły w ramach 2 godzin wychowawczych, których tematem był *Problem przemocy w rodzinie*). Celem programu było przekazanie podstawowych informacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie oraz aktualnej sytuacji prawnej w tym zakresie, aby zapobiec wchodzeniu w rolę ofiary przemocy. Program realizowany był w ramach pilotażu w listopadzie i grudniu 2012r., uczestniczyło w nim 50 uczniów i 2 wychowawców.

6) Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile finansował w 2012 r. działalność świetlic socjoterapeutycznych, umiejscowionych we wszystkich szkołach podstawowych, gimnazjach i zespołach szkół znajdujących się na terenie Piły oraz w siedzibie OPiRPA. Świetlice działały od poniedziałku do piątku w godz. 15.30.- 18.30. Łącznie do świetlic uczęszczało 275 dzieci.

Ponadto Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile realizował:

- program wczesnej profilaktyki *Dobre i złe emocje* adresowany do uczniów klas I-III szkół podstawowych (programem objęto 1.588 uczniów)
- zajęcia warsztatowe z elementami socjoterapii *Przemoc i agresja* adresowane do uczniów klas gimnazjalnych (w warsztatach uczestniczyło 1.103 uczniów)

- warsztaty profilaktyczne *Substancje psychoaktywne a zachowania agresywne*, adresowane do uczniów szkół średnich (w warsztatach uczestniczyło 1.514 uczniów)
- zajęcia warsztatowe *Przeciwdziałanie przemocy* adresowane do uczniów szkół średnich (w warsztatach uczestniczyło 1.201 uczniów)
- program profilaktyczny *Po dwóch stronach lustra* - budowanie właściwych relacji i postaw prospołecznych, przeciwdziałanie agresji i przemocy rówieśniczej, adresowany do uczniów kl. IV- VI szkół podstawowych (programem objęto 813 uczniów).

W ramach **działalności profilaktycznej wśród dorosłych** z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowano następujące działania:

- 1) zajęcia warsztatowe dla rodziców *Zrozumieć rodzinę* - eliminowanie prześladowania, przemocy (w warsztatach zorganizowanych przez OPiRPA wzięło udział 180 rodziców z rodzin zastępczych)
- 2) zajęcia warsztatowe dla rodziców *Patomechanizmy zachowań przemocowych* (w warsztatach zorganizowanych przez OPiRPA wzięło udział 66 rodziców z rodzin zastępczych)
- 3) prelekcje dla rodziców nt. przemocy w rodzinie, zorganizowane w szkołach ponadgimnazjalnych.

Szkolenia oraz warsztaty dla nauczycieli dotyczące przemocy w środowisku szkolnym i rodzinnym organizowane były w roku ubiegłym m.in. przez Zespół Interdyscyplinarny, Zespół Poradni Psychologiczno–Pedagogicznych, Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Były to następujące przedsięwzięcia:

- 1) szkolenie pt. *Kompetencje instytucji oświatowych w zakresie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, w którym uczestniczyli dyrektorzy oraz nauczyciele z placówek oświatowych szczebla gminnego. Szkolenie przeprowadził pedagog Szkoły Podstawowej Nr 5 (członek Zespołu Interdyscyplinarnego). W szkoleniu wzięło udział 41 osób
- 2) szkolenia Rad Pedagogicznych w zakresie nowych zasad prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”. W roku 2012 szkolenia takie przeprowadzono w 7 szkołach i 12

przedszkolach publicznych (pozostałe szkoły i przedszkola tego typu szkolenia zorganizowały w listopadzie i grudniu roku 2011). Szkolenia Rad Pedagogicznych przeprowadzano także w szkołach ponadgimnazjalnych

3) warsztaty i konferencje dla pedagogów i nauczycieli przedszkoli oraz szkół z zakresu profilaktyki przemocy domowej i rówieśniczej zorganizowane przez OPiRPA. Były to: *Problemy zdrowotne, psychiczne i społeczne spowodowane nadużywaniem i uzależnieniem od substancji psychoaktywnych, Trening umiejętności społecznych jako technika pracy z dziećmi z rodziny alkoholowej, Diagnoza rodzinnych i środowiskowych zaburzeń w zachowaniu*

4) warsztaty dla pedagogów szkolnych na temat przeciwdziałania przemocy w szkole i w rodzinie, których inicjatorem był Zespół Poradni Psychologiczno–Pedagogicznych w Pile.

Istotnym ze względu na podnoszenie efektywności pracy z rodziną dotkniętą przemocą działaniem, realizowanym w roku 2012, było **doskonalenie kadr** pracujących ze sprawcami i ofiarami przemocy w rodzinie. Działania w tym zakresie, głównie konferencje, warsztaty i szkolenia, skierowane były m.in. do pracowników jednostek pomocy społecznej (pracowników socjalnych i asystentów rodziny), pracowników placówek oświatowych (pedagogów szkolnych i nauczycieli szkół oraz przedszkoli), policjantów, kuratorów sądowych, a także pracowników ochrony zdrowia i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Inicjatorem i organizatorem ww. form doskonalenia kadr pracujących ze sprawcami i ofiarami przemocy w rodzinie był m.in. Zespół Interdyscyplinarny oraz Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W obszarze doskonalenia kadr zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

1) konferencja pt. *Interdyscyplinarna formuła pracy w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w świetle obowiązujących przepisów - procedura Niebieskiej Karty* (wzięło w niej udział 46 osób)

2) konferencja pt. *Prawa dziecka* (wzięło w niej udział 79 osób)

3) zajęcia warsztatowe pt. *Dziecko agresywne* (wzięło w nich udział 21 osób - pedagogów, wychowawców świetlic socjoterapeutycznych, kuratorów sądowych, terapeutów)

4) zajęcia warsztatowe pt. *Zjawiska przemocy w rodzinie oraz sytuacja psychologiczna ofiar, zachowania sprawców i możliwości pomocy* (w warsztatach wzięło udział 40 przedstawicieli grup roboczych i członków Zespołu Interdyscyplinarnego)

5) zajęcia warsztatowe pt. *Interdyscyplinarna współpraca w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (w warsztatach wzięło udział 39 przedstawicieli grup roboczych oraz członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz 10 pracowników PCPR).

3. Opis działań w ramach celu operacyjnego - Współpraca pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Problemy rodzin dotkniętych przemocą domową mogą być skutecznie rozwiązywane jedynie przy efektywnej współpracy różnych osób i instytucji. Podwyższenie jakości i efektywności współpracy podmiotów działających na rzecz ofiar przemocy w rodzinie w roku ubiegłym starano się osiągnąć poprzez:

- 1) działalność Zespołu Interdyscyplinarnego
- 2) bieżącą współpracę specjalistów z różnych instytucji w ramach działań grup roboczych
- 3) organizację wspólnych szkoleń i konferencji merytorycznych dla przedstawicieli różnych podmiotów.

Powyższe działania, zwłaszcza bieżąca aktywność grup roboczych powoływanych do rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach, przyczyniają się także do integracji środowisk działających na rzecz osób dotkniętych przemocą domową oraz wymiany, a tym samym weryfikacji informacji na temat osób i rodzin dotkniętych przemocą. Realizacja procedury "Niebieskie Karty" przez członków grup roboczych, zwłaszcza pracowników socjalnych, policjantów, kuratorów sądowych i pedagogów szkolnych, pozwala wzmocnić monitoring środowisk dotkniętych przemocą w rodzinie, bowiem jest on prowadzony w oparciu o wspólnie opracowany plan działania na rzecz rodziny i realizowany w porozumieniu przez poszczególnych członków grupy roboczej. Warto dodać, że zacieśnianie współpracy pomiędzy ww. podmiotami, odbywające się na kanwie tematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przekłada się także na wzmocnienie współpracy jako takiej, co jest szczególnie widoczne w zakresie współdziałania pracowników socjalnych i dzielnicowych.

Istotną rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz rozwiązywaniu problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie spełnia koordynacja pracy poszczególnych służb i instytucji. W tym obszarze szczególną rolę odgrywa Zespół Interdyscyplinarny.

Zespół Interdyscyplinarny zainauguował swoją działalność 16 czerwca 2011 r. W skład zespołu w 2012 r. wchodziło 18 członków (spośród których wybrano przewodniczącego) – przedstawiciele następujących podmiotów:

- Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
- Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
- Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
- Komendy Powiatowej Policji
- Prokuratury Rejonowej
- Sądu Rejonowego
- Szpitala Specjalistycznego
- Szkoły Podstawowej Nr 5
- Towarzystwa Przyjaciół Dzieci

Do ustawowo określonych zadań Zespołu należy:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie
- 2) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, w celu przeciwdziałania temu zjawisku
- 3) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie
- 4) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym
- 5) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie

W roku 2012 w ramach swej działalności Zespół Interdyscyplinarny realizował działania w zakresie:

- **koordynacji współpracy lokalnych podmiotów** na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej – w ramach 5 posiedzeń Zespołu, na których na bieżąco omawiano współpracę instytucji, ustalano zasady współdziałania, dokonywano niezbędnych korekt i uzgodnień mających na celu poprawę koordynacji współpracy
- **organizacji szkoleń i spotkań informacyjno-edukacyjnych** - w roku 2012 Zespół zorganizował i przeprowadził 2 spotkania o charakterze informacyjno-edukacyjnym dla przedstawicieli pilskich placówek oświatowych, pracowników socjalnych, policjantów oraz kuratorów na temat zmian w przepisach ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz

nowej procedury "Niebieskie Karty". Ponadto Zespół był inicjatorem 2 warsztatów, mających na celu doskonalenie wiedzy i umiejętności w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeznaczonych dla pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, dzielnicowych, kuratorów i przedstawicieli ochrony zdrowia (organizatorem warsztatów był Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile)

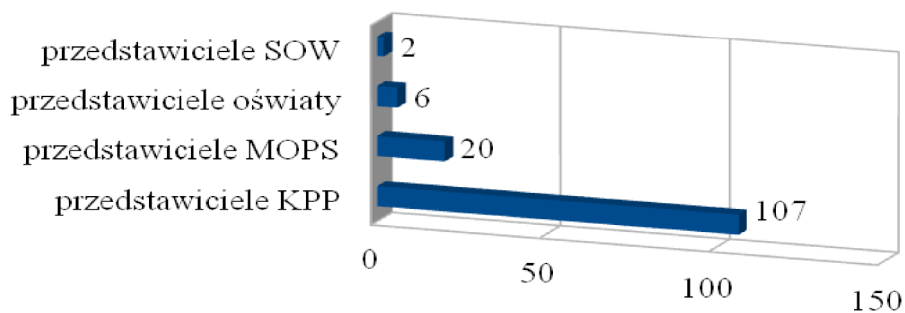
- **rozpowszechniania informacji** o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym – działanie to realizowane było m.in. poprzez dystrybucję ulotek i plakatów skierowanych do ofiar przemocy w rodzinie, umieszczanie plakatów na tablicach informacyjnych w różnych instytucjach, a także poprzez stronę internetową prowadzoną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile pod adresem www.mops.pila.pl (informacje umieszczano i aktualizowano w zakładce "Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie")

- **udzielania informacji i wyjaśnień** głównie ofiarom przemocy domowej o możliwościach uzyskania wsparcia na terenie Piły (w ramach indywidualnych kontaktów z zainteresowanymi - osobistych, telefonicznych i realizowanych za pomocą poczty elektronicznej), oraz przedstawicielom pilskich instytucji w zakresie przepisów oraz stosowania nowej procedury związanej z przemocą w rodzinie

- **diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie na terenie Piły** – Zespół Interdyscyplinarny gromadził i analizował dane dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Piły.

- **podejmowania interwencji wobec rodzin dotkniętych przemocą** - działania te realizowano w oparciu o procedurę "Niebieskie Karty", którą określa Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Procedura obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Przedstawiciele wymienionych podmiotów realizują procedurę "Niebieskie Karty" w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

W roku ubiegłym do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło **135 formularzy** „Niebieska Karta – A”, których wypełnienie przez przedstawicieli pięciu uprawnionych do tego podmiotów rozpoczęło procedurę. Poniższy diagram obrazuje udział poszczególnych podmiotów w inicjowaniu procedury „Niebieskie Karty”.

liczba wszczętych procedur "Niebieskie Karty"

Z analizy powyższego diagramu wynika, że procedurę „Niebieskie Karty” rozpoczynają przede wszystkim przedstawiciele Komendy Powiatowej Policji w Pile (79 %), co zasadniczo wiąże się z działaniami policjantów w ramach interwencji domowych. Drugą co do wielkości grupą wszczynającą procedurę są pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile, w tym pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny (15%), którzy poprzez bezpośredni kontakt z rodziną w jej środowisku mają możliwość diagnozowania występujących w niej problemów. Wśród rozpoczynających procedurę „Niebieskie Karty” znaleźli się także pedagodzy szkolni, którzy uprzednio nie mieli możliwości realizować tego działania, natomiast w ramach nowych przepisów są uprawnionymi do inicjowania procedury. Co istotne, żadnej procedury w ubiegłym roku nie wszczęli przedstawiciele ochrony zdrowia, którzy także w świetle nowych uregulowań prawnych są osobami uprawnionymi do działania w tym zakresie.

Procedurę mogą realizować bezpośrednio członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego lub powołane przez Zespół do tego celu grupy robocze. Z uwagi na skalę zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Piły oraz szeroką kadrę specjalistów posiadających kompetencje do podejmowania działań na rzecz rozwiązywania problemu przemocy domowej, Zespół Interdyscyplinarny podjął decyzję o powoływaniu grup roboczych w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie. Podobny tryb postępowania przyjęły także inne zespoły interdyscyplinarne, funkcjonujące na obszarze dużych miejscowości.

W celu rozwiązania problemu przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach Zespół powołał **135 grup roboczych**. W roku 2012 ogółem w grupach tych działało **94 specjalistów z 23**

pilskich instytucji. Szczegółowe informacje w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Specjaliści zaangażowani w prace grup roboczych	Liczba specjalistów	Liczba grup roboczych, w których działali specjaliści
pracownicy socjalni	30	135
asystenci rodziny	4	12
policjanci	20	135
kuratorzy sądowi (zawodowi i społeczni)	17	21
pedagodzy szkolni	8	30
członkowie Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	4	38
psychologowie	4	43
przedstawiciele ochrony zdrowia	5	5
inni specjaliści	2	2

Skład grup roboczych ustalany był każdorazowo adekwatnie do sytuacji rodzinnej. W przypadku rodzin z dziećmi w skład grupy powoływano pedagogów lub psychologów szkolnych. Jeśli rodzina objęta była nadzorem kuratora był on włączany do danej grupy roboczej. W przypadku wystąpienia w rodzinie problemu nadużywania alkoholu, w skład grupy powoływany był przedstawiciel Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W każdej grupie roboczej działał pracownik socjalny i dzielnicowy. Każda z grup roboczych miała przydzielonego opiekuna, wyłanianego spośród członków Zespołu Interdyscyplinarnego, który miał za zadanie służyć grupie roboczej merytorycznym wsparciem.

Procedurą „Niebieskie Karty” objęto łącznie **135 rodzin** liczących ogółem **403 osoby**, w tym **161 kobiet**, **156 mężczyzn** i **86 dzieci**.

IV. Wnioski końcowe

1. Dla uzyskania możliwie pełnego obrazu zjawiska przemocy domowej na terenie Piły oraz związanych z nim problemów planuje się w przyszłości przeprowadzenie badań z udziałem mieszkańców miasta. Zebrane w ten sposób dane zostaną wykorzystane do podniesienia efektywności interdyscyplinarnych oddziaływań w środowisku lokalnym.
2. Przy stosunkowo szerokiej ofercie pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie, w tym w zakresie interwencji kryzysowej, oddziaływania na sprawców przemocy wydają się być niewystarczające. Zasadnym jest wzmocnienie działań skierowanych do sprawców przemocy, w tym w zakresie programów korekcyjno-edukacyjnych oraz działań o charakterze motywacyjnym.
3. Z uwagi na interdyscyplinarność problemu przemocy w rodzinie istotnym czynnikiem zwiększającym skuteczność rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie, obok doskonalenia kadr, jest współdziałanie lokalnych instytucji. Zasadnym jest zatem ciągle usprawnianie i wzmacnianie tej współpracy, zwłaszcza na tzw. poziomie operacyjnym.
4. Zważywszy na niewielką aktywność przedstawicieli ochrony zdrowia w inicjowaniu i realizacji procedury „Niebieskie Karty”, zasadnym jest dalsze propagowanie wiedzy na temat problemu przemocy domowej oraz ww. procedury w tym środowisku zawodowym.
5. Nie wszystkie działania przyjęte w *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Piły do roku 2015* miały miejsce w roku 2012. Zważywszy na fakt, że Program ma być realizowany w ciągu czterech lat, niektóre z nich planuje się wdrożyć w roku 2013 oraz w latach następnych.

ZASTĘPCA PREZYDENTA MIASTA PIŁY

/-/ Krzysztof Szewc